

Sammenfatning af ph.d.-projektet: *Steder der bevæger – en humangeografisk udforskning af børns udendørssteder*

Jan Arvidsen

Department of Sports Science and Biomechanics, University of Southern Denmark, Campusvej 55, 5230 Odense, Denmark, Phone: +45 22442018, Mail: jarvidsen@health.sdu.dk

Introduktion

Dette notat har til formål at sammenfatte nogle væsentlige indholdspunkter fra ph.d.-projektet *Steder der bevæger – en humangeografisk udforskning af børns udendørssteder*, der blev gennemført som en integreret del af Nature Moves-projektet. Hovedvægten i notatet er lagt på præsenterer studiets væsentligste fund og praktiske implikationer, men der gøres ligeledes kortfattet rede for studiets baggrund, teoretiske forankring og metodologi.

Baggrund og formål

Ph.d.-studiet er en integreret del af det femårige forsknings- og udviklingsprojekt NatureMoves, der har som hovedformål at fremme børns aktive udeliv gennem anlæggelse af nye uderum i naturen. Baggrunden for projektet er, at børn i dag er mindre udenfor end tidligere generationer (Gaster 1991; Tandy 1999; Karsten 2005; Paltved-Kaznelson 2009), hvilket vækker bred bekymring, idet det frygtes at denne tendens får negative konsekvenser for deres sundhed og trivsel (Louv 2005). Ph.d.-studiet har overordnet til formål at undersøge 10-15 årige børns relationer til deres udendørssteder i hverdagen, og denne viden skal sammen med indsigter fra andre delstudier kvalificere udviklingen af bedre rammer for børns udeliv. Mere specifikt har afhandlingens formål har været at bidrage med perspektiver på, hvordan børns udendørssteder kan forstås, samt med viden om hvad forskellige udendørssteder betyder for børnene og hvordan disse betydninger opstår.

Teori

Projektet har særligt fokus på samspelet mellem børn og de fysiske omgivelser. Ambitionen er at stille skarpt på betydningen af børnenes egne steder, på børnenes praksisser på disse steder, og herunder på, hvordan børnene er kropsligt engageret på deres steder. Projektet henter stor inspiration i forskningsfeltet Children's geography, der er en humangeografisk underdisciplin, der bl.a. fokuserer på hvordan børns opfattelser, oplevelser og muligheder er struktureret rumligt (Holloway & Valentine 2000). Et væsentligt bidrag fra det forskningsfelt har været at tydeliggøre betydningen og vigtigheden af børns egen steder (Rasmussen 2004; Cele 2006). Siden midten af 00'erne har der inden for den tradition været en stigende interesse for teoretiske perspektiver, der fokuserer på kropslige, materielle og praktiske aspekter af børns geografier (Horton & Kraftl 2006; Woodyer 2008; Rautio 2013; Änggård 2015), og den tænkning ph.d.-projektet er inspireret af.

I projekt trækkes der desuden på centrale begreber fra Tim Ingolds arbejder. Et centralt begreb i afhandlingen er begrebet dwelling (Ingold 2011a; Ingold 2011b) (eller beboelse på dansk), der bidrager med en særlig forståelse af hvordan omgivelser bliver meningsfulde del af menneskers liv. Set fra det perspektiv, så bliver omgivelser ikke til meningsfulde steder ved at man tilskriver mening til en færdiglavet verden, men derimod gennem praktisk deltagelse i, interaktion med og forandringer af omgivelserne (Ingold 2011a; Ingold 2011b). Det er teoretisk tilgang der bidrager med en dynamisk forståelse af børns udendørssteder, hvor stedernes betydning skabes gennem praksis og kropslig deltagelse i omgivelserne.

Metodologi

Studiet er designet som et casestudie, der udforsker hvordan 10-15 årige børn *bebor* (Ingold 2011b, 2011a) deres udendørssteder i hverdagen. Casestudiet er gennemført blandt femogtyve (14 piger og 11 drenge) 10-11 årige og enogtyve (11 piger og 10 drenge) 14-15 årige børn, der alle blev

rekrutteret gennem en provinsskole. Datagenereringen, der er foregået i fritiden og i skolefrikvarteret, er gennemført i 2015-2016, og har betjent sig af foto-eliciterede interviews (Rasmussen 1999; Cele 2006) og deltagerobservation (Gulløv and Højlund 2010; Hastrup 2010; Tjørnhøj-Thomsen and Whyte 2007) som centrale metoder. Datamaterialet, der består af interviewtransskriptioner, feltnoter, fotografier og videooptagelser, er blevet bearbejdet gennem tematiske analyser (Braun, Clarke, and Weate 2017), der knytter tæt an til teoretiske begreber defineret af Tim Ingold (Ingold 2011b, 2011a, 2013).

Resultater

Studiets resultater afrapporteres – udover kappen - af tre publicerede videnskabelige artikler, der undersøger børns *beboelse* af konkrete udendørssteder med udgangspunkt i tre former for udeliv: hulebygning, trampolinspring og mental genopladning:

Artikel I, der udforsker otte drenges (10-11 år) hulebygning i skolens skov i frikvarteret, viser hvordan hulerne engagerer børnene kropsligt og socialt. Resultaterne peger på at hulerne 'vokser' gennem mangfoldige relationer mellem børn og materielle omgivelser. Artiklen peger på, at omgivelsernes formbarhed samt tilgængeligheden af løse dele i skoven er afgørende for børnenes aktivitet i skoven. Samtidig indikerer resultaterne, at relationerne mellem børnene er en helt central drivkraft i deres hulebygning. Drengenes hulebygning medfører omfattende materielle forandringer i skoven, der rejser grundlæggende spørgsmål om værdien af begrebet *natur* som pejlemærke for anlæggelse af uderum til børn.

Artikel II, der udforsker børns (10-11 år) beboelse af havetrampoliner, viser hvordan disse populære udendørssteder har stor betydning i børnenes hverdag, og rummer en lang række forskellige former for fysisk aktivitet og samvær. Artiklen beskriver hvordan trampolinerne fungerer som et voksenfrit sted, hvor børnene kan udfolde sig alene og sammen med andre gennem

selvstyret, behændig og energisk fysisk aktivitet. Herunder peges på hvordan børn oplever at være kropsligt forbundet gennem behændige bevægelser, hvor de deler øjeblikke af spænding og begejstring. Artiklen viser, at selv begrænsede områder som private haver rummer et potentiale for energisk fysisk aktivitet. Ligeledes kan resultaterne bidrage til forståelsen af, hvordan udendørs omgivelser kan tilskynde og anspore til fysisk aktivitet.

Artikel III undersøger hvordan børn (14-15 år) bruger deres udendørssteder til at finde fred og ro, og til midlertidigt at undslippe krav, forventninger og forstyrrelser primært fra forældre, skole og søskende. Resultaterne viser, at børnene både bebor disse tilflugtssteder ved at følge ruter eller opsøge steder, der skaber passende afstand til forældre, søskende og forpligtelser i hverdagen, og ved at søge afstressende omgivelser nær deres bopæl. Ligeledes peger resultaterne på, at børnene vedligeholder nogle relationer til venner og familie gennem deres telefoner, mens de bruger deres tilflugtssteder. Resultaterne relateres til internationale tendenser omkring betingelser for børns udeliv, og der peges på mulige trivselsmæssige gevinster ved at tilgodese børns ret til at 'strejfe omkring'.

Sammenfattende konklusioner

Alle børn og unge (10-15 år) i studiet kunne pege på betydningsfulde udendørssteder, de havde en særlig tilknytning til i hverdagen. Børnene havde flere udendørssteder end de unge, og ligeledes havde børnene tilsyneladende både et mere indholds- og omfangsrigt udeliv end de unge.

Udendørsstederne blev beboet på mangfoldige måder, der var udspændt mellem det kontrollerede og det vilde, mellem det afslappede og energiske, mellem det sociale og det tilbagetrukne. Stederne var således betydningsfulde for børnene og de unge på mindst fire måder, idet de bidrog til 1) at finde fred og ro i en hverdag fyldt af krav, forventninger, opgaver og anstrengende relationer, 2) udøvelse af selvstændighed og frihed, 3) praktisering af samvær og

venskab, og 4) udfoldelse af meningsfuld og fornøjelig bevægelse og interaktion med materielle omgivelser. De fire stedsbetydninger repræsenteres i begreberne *tilflugtssteder*, *fristeder*, *mødesteder* og *aktivitetssteder*, og udgør forskellige – men delvist overlappende – måder, omgivelserne havde en plads i børnenes og de unges udeliv på.

Udendørsstedernes betydninger opstod gennem beboelse – det vil sige gennem dynamiske møder mellem børn/unge, voksne og materielle omgivelser. Uanset at udendørsstederne udviste en vis betydningsmæssig stabilitet, så er stederne grundlæggende ufærdige og dynamiske, idet deres betydninger afhang af børnenes/de unges konkrete beboelse. Studiet viser, at stederne fik betydning gennem meget forskelligartede beboelsespraksisser, der spændte bredt fra fx gå- og cykelture over leg og samvær til pilleri og tingfinder. Studiet viser ligeledes, at betydningsfulde relationer kunne opstå gennem selv de mest hverdagsagtige interaktioner med almindelige og udbredte materielle dele af omgivelserne. Børnenes og de unges stedsrelationer indbefattede en samhørighed med omgivelserne, hvor de vidste hvad stederne tilbød og hvordan stederne kunne bruges. Om end de materielle omgivelser spillede en afgørende rolle i betydningsdannelsen på stederne, så var relationerne børnene/de unge i mellem ligeledes helt afgørende for udendørsstedernes betydninger.

Implikationer for praksis

Børnenes og de unges konkrete beboelse af udendørsstederne udviste både en række fællestræk, og en række betragtelige variationer. I det følgende afsnit opsummeres både generelle og aldersspecifikke fund fra undersøgelsen, som forbindes til nogle mulige implikationer for praksis. Således følger nedenfor først en række generelle opmærksomhedspunkter omkring planlægning og udvikling af uderum til børn og unge, og derefter en række specifikke fokuspunkter omkring nye

uderum til henholdsvis børn og unge. Denne del fungerer samtidig som en opsummering af en række specifikke fund og diskussioner fra undersøgelsen.

Generelle opmærksomhedspunkter omkring nye uderum til børn og unge

Fokus på nærhed og rumlig autonomi

Børn og unges udendørssteder er næsten udelukkende lokaliseret tæt på deres hjem i haver, skolegårde og grønne områder og på stier, veje, idrætspladser og legepladser. Uanset at danske børns frihedsgrader, hvad angår rumlig autonomi, generelt er store, så er det afgørende at tænke meget lokalt, når nye uderum til børn og unge planlægges. Dette ikke mindst fordi børn og unge værdsætter den frihed og selvbestemmelse der karakteriserer deres udeliv højt, og netop den betydning udfordres, hvis de bliver afhængige af forældrene i forbindelse med besøg af et nyt uderum.

Fokus på lokale børne-/ungegeografier

Børn og unges udendørssteder og –spor kan antage overraskende former og deres beliggenhed er ikke nødvendigvis tydelig for de voksne, der er ansvarlige for at planlægge og udvikle nye uderum. Ligeledes er udendørsstedernes betydning ofte ikke åbenbare for andre end de børn og unge, der bebor stederne. Planlægning, udvikling og anlæggelse af nye uderum til børn og unge bør derfor i udpræget grad bero på indsigter i de lokale børnegeografier. I praksis betyder det, at man bør inddrage børn og unge i disse processer, og, ikke bare støtte sig til, men forpligte sig til at tage deres perspektiver, steder og praksisser alvorligt.

Fokus på værdien af børns frie mobilitet

Børn og unges muligheder for at bevæge sig frit og selvstændigt omkring har afgørende indflydelse på deres muligheder for at skabe meningsfulde steder i deres lokalområde. Der bør derfor gøres en indsats for at forældre, pædagoger, lærere, planlægger og politikere får forståelse for værdien af børns selvorganiserede udeliv og muligheder for at kunne bevæge sig rundt i lokalområdet på egen hånd.

Fokus på rumlig variation og betydningsmæssig åbenhed

Udendørssteder har forskellige betydninger for børn og unge, ligesom deres praksisser på stederne antager mange forskellige former. Således favner børn og unges udeliv alt fra energisk fysisk aktivitet, træning og færdighedsleg over konstruktionsleg til stillesiddende aktiviteter og samvær. Samtidig er den konkrete betydningsdannelse, der sker i mødet mellem børnene og omgivelser, dynamisk. Og endelig er frihed og selvbestemmelse vigtige kvaliteter ved børn og unges udeliv. Samlet set peger disse forhold på, at man bør prioritere en vis variation i de uderum, der er tilgængelige i et lokalområde. Ligeledes bør børn og unge sikres mulighed og frihed til at indtage de lokale omgivelser.

Fokus på fællesskaber

Børn og unge er jævnligt alene på deres udendørssteder, og finder tilsyneladende en vis tilfredsstillelse i det. Ligeledes er de draget mod både betydningsfulde relationer til omgivelserne og mod en række fysiske aktiviteter, der i princippet ikke fordrer andre børn og unges tilstedeværelse. Uanset at disse forhold synes at have en vis gyldighed, så kan betydningen af andre børn og unge på udendørsstederne formentlig ikke overvurderes. Således kan der sandsynligvis opstå betydningsfulde udendørssteder alle vegne – uanset hvilke materielle betingelser, der måtte være fremherskende – hvis der er grupper af børn og unge samlet. Konkret betyder det, at

anlæggelse af nye uderum til børn og unge for det første skal ske, hvor der er mange børn, og for det andet at sådanne tiltag bør følges op af indsatser, der har til formål at tiltrække og samle børn og unge.

Nye uderum til børn

Fokus på aktiviteter

Børnene har – som de unge – udendørssteder, der fungerer som tilflugtssteder, fristeder, mødesteder og aktivitetssteder, men til forskel fra de unge, så synes bevægelse, leg og fysisk aktivitet at overlejlre de fleste af børnenes konkrete steder – uanset hvad stedet i øvrigt har af betydninger. Næsten uanset hvilken betydning børnenes steder har, så indgår der en eller anden form for bevægelsesaktivitet. Bevægelse, leg og fysisk aktivitet vurderes derfor at være et oplagt omdrejningspunkt for nye uderum til børn. I praksis betyder det, at uanset om målet er at bidrage til børnenes oplevelser af fx frihed eller fællesskab, så vurderes det, at et fokus på bevægelse vil være et velegnet indstigningspunkt for udviklingsprocessen.

Fokus på færdigheder og mestring

Børns bevægelsesfærdigheder, nysgerrighed omkring og erfaringer med konkrete aktiviteter og steder har stor indvirkning på både den betydningsdannelse, der kan finde sted, og på hvilke omgivelser der er funktionelt tilgængelige for børnene. Der er således stor forskel på, hvor forskellige børn kan føle sig tilpas og har mulighed for at skabe betydningsfulde relationer alt afhængigt af deres færdigheder og bevægelsesmæssige erfaringshorisont. Ligeledes er mestring og forsat udvikling af færdigheder afgørende for at udendørssteder fortsætter med at være interessante for børn. I praksis kan det betyde at såvel nye som eksisterende uderum til børn kan aktiveres ved at

udvide børnenes bevægelseshorisonter og kropslige færdigheder. Ligeledes kan det betyde, at nye uderum til børn med fordel kan tilgodese muligheder for færdighedsmæssig progression, således at de vedbliver med at være bevægelsesmæssigt interessante for børnene.

Fokus på stærke kropslige møder

Børnenes stærke berøringmæssige og kinæstetiske møder med hinanden og omgivelserne synes at være en vigtig drivkraft i at udendørssteder er betydningsfulde. Sådanne møder består både i at mærke energien fra andre børn – dvs. en måde at deltage i fællesskabet – og i at forbinde sig kropsligt til de materielle omgivelser (se nedenfor). I praksis betyder det, at nye uderum med fordel kan forsøge at invitere til og muliggøre forskellige former for energiske kropslige møder mellem børn og mellem børn og omgivelser.

Fokus på materielle interaktioner

Tingene og de materielle omgivelser spiller en vigtig rolle i mange af de relationer, børnene har til deres steder. Børnenes interaktioner med de materielle omgivelser er på den ene side afgørende for mange af de praksisser, der definerer udendørsstederne, og på den anden side er de kropslige og sensoriske interaktioner vigtige for børnenes tilknytning til udendørsstederne. Således finder børnene stor glæde i fx hulebygning og tingfinderi, der begge er aktiviteter hvor børnene interagerer med omgivelserne. I praksis betyder det, at nye uderum til børn med fordel kan rumme stor materiel mangfoldighed, og tillige kan have en materiel beskaffenhed, der muliggør formende interaktioner med omgivelserne. Konkret kan det både betyde at mange løse dele er tilgængelige, og at omgivelserne kan tage form efter børnenes leg. Ligeledes kan det med fordel være sådan, at børnenes materielle forandringer kan være definerende for uderummets udtryk, og således ikke er i konflikt med andre hensyn – fx hensynet til en særlig æstetik. På den måde kan der skabes et

dynamisk uderum, der formes og forandres gennem dialog mellem børnenes kropslige praksisser og de materielle omgivelser.

Nye uderum til unge

Fokus på gang og rumlig autonomi

En betydningsfuld del af de unges udeliv består i – alene eller sammen med andre – at gå ture rundt i dele af deres lokalområde, der således ofte får betydninger som enten mødested eller tilflugtssted. Således plejer mange unge deres venskaber udendørs, og de stier og veje de bevæger sig ad samt de steder, de tager ophold undervejs – bliver en måde rumligt at skabe intimitet, privathed og fortrolighed. Ligeledes skaber mange unge et pusterum i hverdagen ved at opsøge særlige steder eller bevæge sig ad ruter, hvor de midlertidigt kan slippe fra krav, opgaver og forventninger. Dette kunne tale for at sikre øget adgang til stier for unge, hvilket både kan gøres ved at øge kendskabet til eksisterende stier, og ved at skabe nye stiforbindelser mellem eksisterende stisystemer der hvor de unge har deres daglige gang. Derudover kan man overveje tiltag, der bidrager til unges rumlige autonomi, og indsatser der fremmer gang blandt unge, fx i forbindelse med transport eller som en del af en skolekontekst.

Fokus på samspejlet mellem udendørssteder og sociale medier

Telefoner og sociale medier er en integreret del af de unges liv generelt, og herunder også af deres udeliv og udendørssteder. Således viser fundene, at der ikke nødvendigvis er et modsætningsforhold mellem betydningsfulde relationer til udendørssteder og brug af telefoner og sociale medier. I praksis betyder det, at man i forbindelse med planlægning og udvikling af nye uderum bør overveje,

hvilken plads børn og unges virtuelle fællesskaber kan og bør spille for fx aktiveringen eller brugen af disse rum.

Fokus på designede mødesteder

Fællesskabet med andre unge er en central betydningsdimension af unges udendørssteder, og for en del unge er samværet med vennerne styrende for deres udeliv. I tillæg hertil fremhæver de unge, at deres udendørssteder muliggør et midlertidigt fravær af relationer til søskende, forældre og andre voksne, samt oplevelser af selvbestemmelse og frihed. I praksis kan nye uderum til unge skabes som designede uderum for unge, der muliggør uforstyrret ophold i mindre grupper afskærmet fra voksne og mindre børn.

Afrunding

En sidste bemærkning vedrørende anlæggelse af nye uderum til børn og unge knytter an til forståelsen af udendørssteder, som noget der opstår gennem beboelse. Set fra det perspektiv rummer forestillingen om at kunne anlægge uderum til børn, der med tiden kan blive børns steder, en fundamental spænding. Steder kan ikke anlægges, de bebos, og derfor kan anlæggelse af nye uderum til børn og unge aldrig være andet end invitationer eller åbninger til beboelse; dvs. til møder, interaktioner, aktiviteter, leg, samvær og så videre. Og om uderummene bliver til betydningsfulde steder, er derfor i sidste ende op til børnene og de unge selv.

Afhandlingens tre artikler

Artikel I:

Arvidsen, J. (2018): Growing dens. On re-grounding the child–nature relationship through a new materialist approach to children’s dens. *Children's Geographies*, DOI: 10.1080/14733285.2018.1425371

Artikel II:

Arvidsen, J., Johannessen, H., Veitch, J. & Andkjær, S. (2019): ‘It’s fun in the legs’: Children’s dwelling in garden trampolines, *Children's Geographies*. DOI: 10.1080/14733285.2019.1635994

Artikel III:

Arvidsen & Beames (2018): Young people’s outdoor refuges: Movements and (dis)entanglements. *Children’s Geographies*. DOI: 10.1080/14733285.2018.1529860

Referencer

- Braun, V., V. Clarke, and P. Weate. 2017. "Using thematic analysis in sport and exercise research." In *Routledge Handbook of Qualitative Research in Sport and Exercise*, edited by G. Smith and A.C. Sparkes. London & New York: Routledge - Taylor & Francis Group.
- Cele, S. 2006. "Communicating Place. Methods for Understanding Children's Experience of Place." Stockholm University.
- Gaster, S. 1991. "Urban children's access to the neighbourhood: changes over three generations." *Environ. Behav.* 23:70-85.
- Gulløv, E., and S. Højlund. 2010. *Feltarbejde blandt børn. Metodologi og etik i etnografisk børneforskning*. Edited by H.J. Kristensen and P.F. Laursen. 1. ed, CARPE-SERIEN. København: Gyldendal.
- Hastrup, K. 2010. "Feltarbejde." In *Kvalitative metoder. En grundbog.*, edited by S. Brinkmann and L. Tanggaard, 55-80. København: Hans Reitzels Forlag.
- Holloway, S. L., and G. Valentine. 2000. *Children's geographies. Playing, Living, Learning*. London: Routledge.
- Horton, J., P. Kraftl, and F. Tucker. 2011. "Spaces-in-the-Making, Childhoods-on-the-move." In *Children and Young People's Spaces: Developing Practice*, edited by P. Foley and Lererett. Buckingham: Open University Press.
- Horton, John, and Peter Kraftl. 2006. "What else? some more ways of thinking and doing 'Children's Geographies'." *Children's Geographies* 4 (1):69-95. doi: 10.1080/14733280600577459.
- Ingold, T. 2011a. *Being alive. Essays on movement, knowledge and description*. London and New York: Routledge.
- Ingold, T. 2011b. *The perception of the environment. Essays on livelihood, dwelling and skill*. New York: Routledge.
- Ingold, T. 2013. *Making. Anthropology, archaeology, art and architecture*. London and New York: Routledge.
- Karsten, L. 2005. "It all used to be better? Different generations on continuity and change in urban children's daily use of space." *Children's Geographies* 3 (3):275-90.
- Louv, R. 2005. *Last child in the woods. Saving our children from nature-deficit disorder*. London: Atlantic Books.
- Paltved-Kaznelson, C. 2009. "Natur i generationer." In. København: Danmarks Naturfredningsforening.
- Rasmussen, K. 1999. "Employing photography and photos in research on childhood." *Dansk Sociologi* 10:63-78.
- Rasmussen, Kim. 2004. "Places for Children – Children's Places." *Childhood* 11 (2):155-73. doi: 10.1177/0907568204043053.
- Rautio, P. 2013. "Children who carry stones in their pockets: on autotelic material practices in everyday life." *Children's Geographies* 11 (4):394-408. doi: 10.1080/14733285.2013.812278.
- Tandy, C.A. 1999. "Children's Diminishing Play Space: a Study of Intergenerational Change in Children's Use of their Neighbourhoods." *Australian Geographical Studies* 37 (2):154-64.
- Tjørnhøj-Thomsen, T., and S.R. Whyte. 2007. "Feltarbejde og deltagerobservation." In *Forskningsmetoder i Folkesundhedsvidenskab.*, edited by L. Koch and S. Vallgård, 87-115. København: Munksgaards Forlag.
- Woodyer, T. 2008. "The body as research tool: embodied practice and children's geographies." *Children's Geographies* 6 (4):349-62.
- Änggård, Eva. 2015. "How matter comes to matter in children's nature play: posthumanist approaches and children's geographies." *Children's Geographies* 14 (1):77-90. doi: 10.1080/14733285.2015.1004523.